

Stasys Barzdukas ir „Pasaulio lietuvio“ didelės viltys

Dalia KUIZINIENĖ.

„Pasaulio lietuvis“ buvo įsteigtas Lietuvoje 1937 m. ir leistas iki 1940 m. Jį leido Draugija užsienio lietuviams remti, leidinys buvo skirtas lietuvių, gyvenančių už Lietuvos ribų, lietuvybės išlaikymui ir puoselėjimui. 1940 m. dėl sovietinės okupacijos žurnalo leidyba buvo sustabdyta. 1963 metais JAV pradėtas leisti „Pasaulio lietuvis“ ne tik perėmė tą patį pavadinimą, bet ir jau pirmajame numeryje iškėlė svarbiausius tikslus – burti lietuvius pasaulyje, informuoti apie Pasaulio Lietuvių Bendruomenės, jungiančios lietuvius įvairiuose kraštuose, darbus, siekius ir uždavinius.

Amerikoje „Pasaulio lietuvį“ įsteigė tuometinė Pasaulio Lietuvių Bendruomenė, kurios pirmininkas buvo Juozas Bačiūnas. Stasys Barzdukas 1963–1969 m. ėjo valdybos vicepirmininko pareigas, vėliau, 1969–1973 m., tapo pirmininku. Šis žymus išeivijos bendruomenininkas nuo 1963 m. iki 1976 m. dirbo „Pasaulio lietuvio“ redaktoriumi, pats rašė daugelį tekstų, formavo leidinio rubrikas, telkė bendradarbius, redagavo tekstus. Jo vadovavimo laikotarpiu „Pasaulio lietuvis“ iš biuletenio virto žurnalu.

Savo atsiminimuose ir interviu S. Barzdukas yra ne kartą minėjęs gana sudėtingas leidinio steigimo aplinkybes, nuolatinį lėšų stygių, tuometinio PLB pirmininko ir bičiulio Juozo Bačiūno pastangas įsteigti leidinį, kuriame būtų kuo plačiau atspindima Bendruomenės veikla. „PLB valdybos buv. pirmininkui a. a. Juozui J. Bačiūnui buvo visiškai aišku, kad PLB būtina turėti savo organą, tad jis įteigė mintį leisti *Pasaulio Lietuvį,* Nepriklausomoje Lietuvoje leistą Draugijos užsienio lietuviams remti. Bačiūnas samprotavo šitaip: nepriklausomai Lietuvai netrūko

spaudos – nei dienraščių, nei savaitraščių, nei žurnalų. (…) Buvo dedamos didelės viltys: *Pasaulio Lietuvis*, lankydamas visų kraštų lietuvius, burs juos į savą Bendruomenę, kuri augs, stiprės ir virs vieninga tautinė išeivijos lietuvių jėga lietuvybės ir Lietuvos laisvės pastangose.“ Abiejų Bendruomenės vadovų buvo sutarta, kad S. Barzdukas taps naujojo leidinio redaktoriumi. J. Bačiūnas skyrė lėšų, „jis buvo pasiturintis žmogus, lietuvišką veiklą dosniai rėmė, tad *Pasaulio lietuvio* spausdinimui ir siuntinėjimui sutiko skirti pinigų iš savo kišenės“.

> *„Tad iš darbo geležinkelyje parėjęs „blaivia galva“ dar ilgai kalendavo rašomąja mašinėle.“*

S. Barzdukas tapo bendros dviejų bendruomenės vadovų idėjos vykdytoju, leidiniui jis negailėjo nei savo laiko, nei jėgų. Tai tebuvo dar vienas jo užsiėmimas šalia kitų bendruomeninių įsipareigojimų. Kiek vėliau sūnus Arvydas Barzdukas, ne viena proga pasakojęs apie savo tėvo bendruomeninius darbus, o taip pat ir „Pasaulio lietuvio“ redagavimą ir ne kartą minėjęs, kiek daug laiko ir energijos jo tėvas skyrė šiam leidiniui, sakė: „Aišku, redagavimo ir administravimo darbai nebuvo apmokami. Tėvui to laisvalaikio darbo tada prisikaupė dar daugiau, nes privalėjo tesėti žodį, kad „Pasaulio lietuvis“ pasirodys nuolat. Tad iš darbo geležinkelyje parėjęs „blaivia galva“ dar ilgai kalendavo rašomąja mašinėle.“

Nors iš pradžių buvo tikėtasi, kad leidinys pats išsilaikys, nes bus remiamas visų kraštų bendruomenių, realybė buvo kiek kitokia. Abu „Pasaulio lietuvio“ iniciatoriai buvo įsitikinę, kad į leidybos talką įsijungs platus bendradarbių būrys, tačiau to taip pat neįvyko. Parama ir bendradarbių talka buvo ribotos, todėl „reikėjo spaustis bei siaurėti“. Teko riboti biuletenio apimtį, nors redakciją pasiekdavo dvigubai daugiau medžiagos, kurią čia galima buvo skelbti.

Redakcinis posėdis (?)

Pirmąją „Pasaulio lietuvio“ redakcinę grupę sudarė Stasys Barzdukas, Vytautas Kamantas, administratoriaus pareigas ėjo Edvardas Karnėnas, techninis leidinio redaktorius buvo Jonas P. Palukaitis, vėliau prie jų prisijungė Pranas Joga. Didžioji darbų dalis teko Stasiui Barzdukui, jis ne tik vadovavo žurnalui, jo leidimo procesui, bet rašė ir čia skelbė straipsnius, apžvalgas, kronikas, kuriose buvo pristatomi svarbiausi PLB posėdžiai, suvažiavimai, renginiai, keliamos opūs Bendruomenei klausimai: „Tapau redaktorium, kuriam tenka ne tik redaguoti, bet daugiausia pačiam ir prirašyti.“ Vėliau redakcijos narių skaičius dar gerokai sumažėjo.

Nuo pat pirmųjų leidybos metų redakcija susidurdavo su sunkumais. Beveik kiekvienas žurnalo numeris baigdavosi trumpa redakcijos informacija, kurioje buvo kviečiama bendradarbiauti, o taip pat ir prenumeruoti „Pasaulio lietuvį“, tuo paremiant leidinį ir finansiškai. Pirmaisiais biuletenio leidybos metais yra nurodoma prenumeratos kaina visiems metams – 1 doleris, prenumeratorių prašoma „pagal išgalę mokėti daugiau kaip 1 dol. metams“. Pirmuoju leidybos dešimtmečiu tiražas siekė 4 tūkst. egzempliorių ir buvo siuntinėjamas į įvairius kraštus.

„Visų kraštų bendruomenės biuletenyje turi rodytis tuo, kuo jos yra gyvos ir

stiprios.“

Redakcijai nuolat reikėdavo priminti ir įtvirtinti informacinį biuletenio pobūdį. „*Pasaulio lietuvis* bus toks, kokį sugebame leisti. Todėl ir toliau kviečiame į talką. Ji turi reikštis bendradarbiavimu. Bet biuleteniui reikia ne straipsnių, be kurių negalimi laikraščiai. Biuleteniui reikia veiklos ir darbo duomenų. Visų kraštų bendruomenės biuletenyje turi rodytis tuo, kuo jos yra gyvos ir stiprios.“

Šalia bendruomeninės veiklos leidinyje buvo skelbiama gana daug informacijos apie jaunimą. Pirmaisiais metais gyvavusį skyrių „Jaunimo gretos“ 1973 m. keitė rubrika „Jaunimo darbas ir širdis“, kiek vėliau atsiranda jau pastovesnis skyrius „Jaunimas“. S. Barzdukas mokėjo dirbti su jaunimu, daugelį jų pritraukdavo bendradarbiautine tik PLB veikloje, bet ir rašyti į jo redaguojamą leidinį. Nuolatiniu tapo iš pat pradžių biuletenyje įsteigtas skyrius „Mintys-pastabos-atgarsiai“, jame buvo skelbiami skaitytojų laiškai, lietuvių išeivijos spaudos reakcija bendruomeninės, kultūrinės veiklos klausimais. Nuo 1968 m. jį keičia rubrika „Savais reikalais“, tais pačiais metais atsiranda skyriai „Šios dienos ir ateities rūpesčiais“, „Žmonės-darbai-įvykiai“, „Kultūros baruose“. 1969 m. pabaigoje redaktoriaus iniciatyva atsirado nuolatinis skyrius „Mūsų kalba“. Daug straipsnių kalbos klausimais rašė pats redaktorius, kalbininkai Antanas Klimas, Leonardas Dambriūnas, Pranas Skardžius. Šis skyrius leidinyje gyvavo iki S. Barzduko redaktoriavimo pabaigos.

Redaktorius nuolat kritiškai vertino savo atliktą darbą, tarėsi su J. Bačiūnu, kitais PLB bendradarbiais, kaip tobulinti biuletenio leidybą, koks būtų geriausias informacijos pateikimo būdas, kaip pritraukti daugiau bendradarbių. Laiškuose bendradarbiams jis dažnai rašydavo: „Turėsime jau penkis numerius, tad galėsime kritiškai juos peržvelgti. Reikia taip pat apsitarti medžiagos telkimo būdus. Svarstytinas ir mano naštos palengvinimas. Jūs, būdami nuošaliau, geriau galite matyti biuletenio didžiuosius trūkumus, tad pasižymėkite juos.“

Redaktorius ieškojo būdų paversti biuletenį ne tik informaciją teikiančiu, bet ir polemikos nevengiančiu gyvu leidiniu.

Tai, kad redaktorius gana dažnai keisdavo skyrių pavadinimus, nevengė skelbti kontroversinių skaitytojų laiškus, perspausdindavo kituose lietuvių išeivijos leidiniuose apie „Pasaulio lietuvį“ išsakomas nuomones, rodė, kad redaktorius

ieškojo būdų paversti biuletenį ne tik informaciją teikiančiu, bet ir polemikos nevengiančiu gyvu leidiniu. Su J. Bačiūnu nuolat diskutuodavo apie „Pasaulio Lietuvio“ turinį, apie, tai, kas turi būti rašoma, o kas nutylima, neviešinama.

Netikėtai 1969 m. mirus J. Bačiūnui reikalai dar pasunkėjo. S. Barzdukui nuolat tekdavo ne tik oponentams, bet ir PLB valdybai, kraštų bendruomenėms įrodinėti „Pasaulio lietuvio“ reikalingumą ir jo svarbą. Abejojančių, ar toks leidinys apskritai reikalingas, kritikuojančių leidinį buvo visada.

1973 m. S. Barzduko, PLB valdybos pirmininko, kadencijai einant į pabaigą, jis planavo atsisakyti ir „Pasaulio lietuvio“ redaktoriaus pareigų. Nors ir atsisveikinęs su biuletenio skaitytojais, naujosios PLB valdybos prašomas S. Barzdukas sutiko tęsti redaktoriaus darbą. Tiesa, iškėlė sąlygą dirbti tik tol, kol bus surastas naujas redaktorius, kuris jį pakeis. Apsisprendimą palikti redaktoriaus darbą lėmė ir prastėjanti jo sveikata, nuovargis, prisiimtų visuomeninių įsipareigojimų, lituanistinių darbų našta. 1974 m. S. Barzdukas toliau lieka dirbti redaktoriumi.

Tačiau naujoji PLB valdyba nuo 1973 m. laikėsi nuostatos informacinį biuletenį paversti žurnalu, siekė, kad „Pasaulio lietuvis“ būtų įdomesnis, platesnės krypties leidinys, praplečiantis informaciją platesnėmis įžvalgomis ir svarstymais. S. Barzduko nuomonė buvo kiek kitokia: „Turim pakankamai žurnalų, tai nereikia naujo žurnalo, turim pakankamai laikraščių, tai nereikia naujo ir laikraščio. Bet reikia gero biuletenio specialiai Bendruomenės reikalams.“

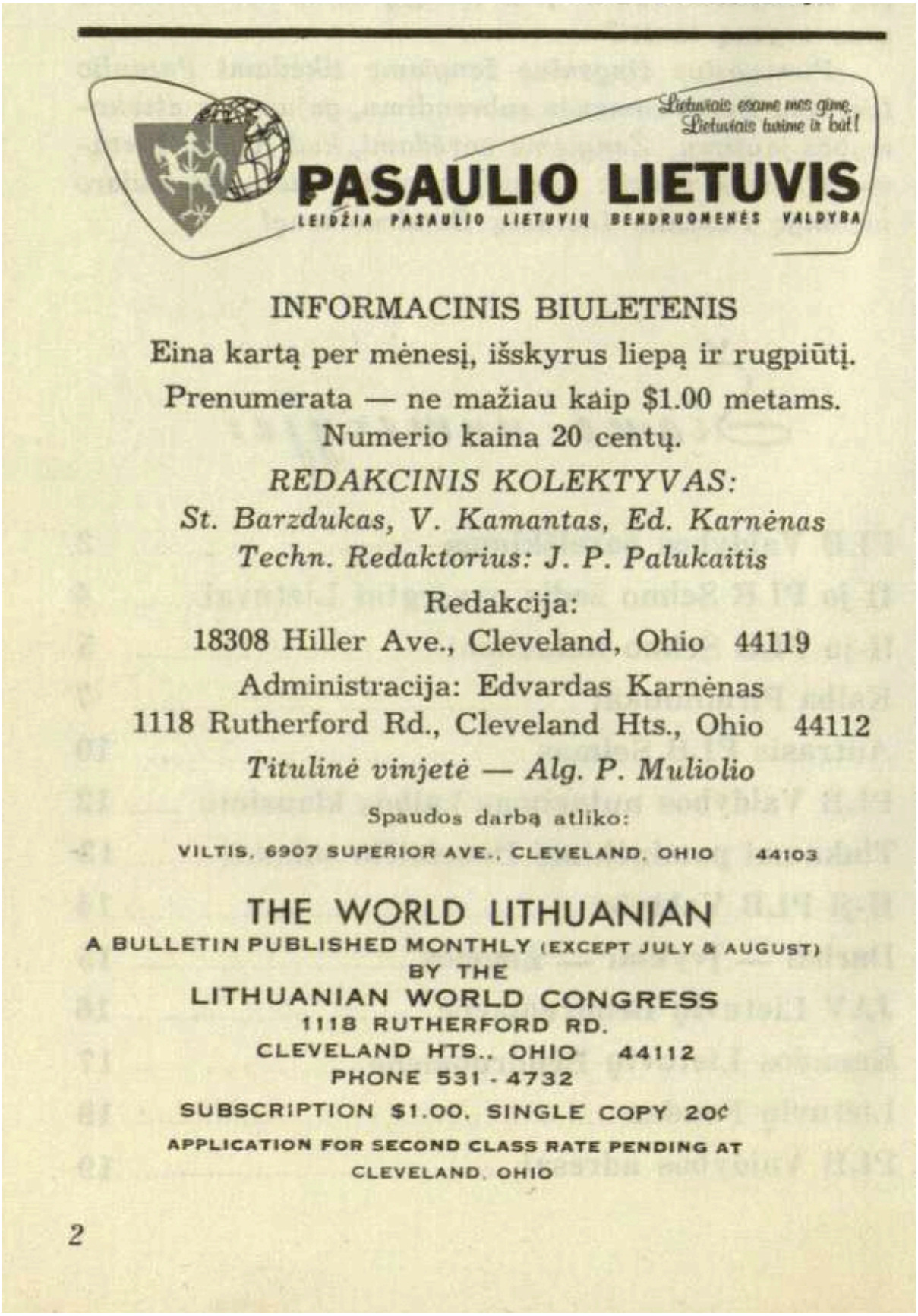

Lietuvais esame mes gimę.
Lietuvais turime ir būt!

PASAULIO LIETUVIS

LEIDŽIA PASAULIO LIETUVIŲ BENDRUOMENĖS VALDYBA

INFORMACINIS BIULETENIS

Eina kartą per mėnesį, išskyrus liepą ir rugpiūtį.

Prenumerata — ne mažiau kaip $1.00 metams.

Numerio kaina 20 centų.

REDAKCINIS KOLEKTYVAS:

St. Barzdukas, V. Kamantas, Ed. Karnėnas

Techn. Redaktorius: J. P. Palukaitis

Redakcija:

18308 Hiller Ave., Cleveland, Ohio 44119

Administracija: Edvardas Karnėnas

1118 Rutherford Rd., Cleveland Hts., Ohio 44112

Titulinė vinjetė — Alg. P. Muliolio

Spaudos darbą atliko:

VILTIS, 6907 SUPERIOR AVE., CLEVELAND, OHIO 44103

THE WORLD LITHUANIAN

A BULLETIN PUBLISHED MONTHLY (EXCEPT JULY & AUGUST)

BY THE

LITHUANIAN WORLD CONGRESS

1118 RUTHERFORD RD.

CLEVELAND HTS., OHIO 44112

PHONE 531 - 4732

SUBSCRIPTION $1.00, SINGLE COPY 20¢

APPLICATION FOR SECOND CLASS RATE PENDING AT CLEVELAND, OHIO

2

“Pasaulio lietuvio” metrikos puslapis, 1963.

Dauguma biuletenio bendradarbių savo informacijas ir straipsnius į redakciją atsiųsdavo rašytus ranka. A. Barzdukas prisimena, jog tėvas „buvo įsitikinęs, kad

„Dirvos“ spaustuvė, tokią medžiagą rinkdama, pridarys daug klaidų, tad jis pats beveik viską, kas buvo nešama į spaustuvę, mašinėle perrašydavo ir taip kartu ištaisydavo kai kurių bendradarbių jam nepriimtiną lietuvių kalbą. Tada bent vieną vakarą reikėdavo praleisti spaustuvėje, kur linotipu surinktą medžiagą reikėjo „sulaužyti“, t. y. sudėlioti į puslapius. To darbo tėvas irgi niekam kitam nepatikėjo, tad su „Dirvos“ redaktoriumi Jonu Čiuberkiu visą „Pasaulio lietuvį“ sudėliodavo į puslapius spausdinimui, paskui taisydavo kalbą ir klaidas. Vienam žmogui to darbo tikrai užteko, bet tėvas buvo patenkintas, kad „biuletenis“ eina.“

1974 m. S. Barzdukas prašo talkos, kad jam būtų pagelbėta išsiuntinėjant žurnalą prenumeratoriams. 1974 m. rudenį iš Klivlando „Pasaulio lietuvio“ spausdinimas yra perkeliamas į Čikagą, o 1976 m. metais žurnalo redagavimą perima Bronius Nainys.

„Pasaulio lietuvio“ redagavimui S. Barzdukas paskyrė 13 metų, šiam darbui atiduodamas itin daug energijos, širdies ir pastangų telkti bendradarbius, vienyti po įvairius kraštus išsiblaškiusius lietuvius, ieškoti kuo tolerantiškiausių ir demokratiškiausių būdų, kaip išsakyti kritišką nuomonę, pateikti kardinaliai skirtingas pozicijas, jas aptarti ir įvertinti.

Straipsnis spausdintas žurnalo „Pasaulio lietuvis“ 2018 m. balandžio mėn. 4/566.

Mielai pasidalysime žurnale skelbiamais tekstais ir nuotraukomis, tik prašome nurodyti informacijos šaltinį ir autorius.

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS